

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

***Komisija za državno ureditev
in
Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide***

7

Številka: 000-04-4/2021/8 EPA 2008-VIII
Ljubljana, 27. 9. 2021

Komisija Državnega sveta za državno ureditev in Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide sta, na podlagi 20. in 21. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20 in 123/20) ter drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 - ZFDO-F in 81/18 – odl. US), oblikovali naslednje skupno

M n e n j e

k Šestindvajsetemu rednemu letnemu poročilu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2020

Komisija za državno ureditev kot pristojna komisija (na 60. seji) in Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide kot zainteresirana komisija (na 68. seji) sta 22. 9. 2020 skupaj obravnavali Šestindvajseto redno letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2020. Poročilo je v obravnavo Državnemu zboru predložil Varuh človekovih pravic Republike Slovenije.

Komisiji **sta se seznanili** s poročilom.

Varuh človekovih pravic (v nadaljevanju: Varuh) je komisijama predstavil Šestindvajseto redno letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2020 (v nadaljevanju: poročilo Varuha). Delovanje Varuha je tako kot celotno družbo in državo zaznamovala epidemija Covida-19, zato je moral prilagoditi delo novim razmeram.

Varuh je v 2020 obravnaval 6853 zadev (kar pomeni za tretjino več kot leto pred tem), od tega 3770 pobud in pri tem ugotovil 473 kršitev pravic in drugih nepravilnosti, pri čemer je šlo največkrat za kršitve enakosti pred zakonom, načela dobrega upravljanja, varstva pravic zasebnosti in osebnostnih pravic, pravne in socialne države, pravice do osebnega dostojanstva in varnosti. Največ kršitev, kar 66, je bilo ugotovljenih s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju: MDDSZ) in Vlade Republike Slovenije (v nadaljevanju:

Vlada), sledijo Ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP), Ministrstvo za notranje zadeve (v nadaljevanju: MNZ), centri za socialno delo in drugi. V 2020 je Varuh na Vlado naslovil kar 43 različnih poizvedb, mnenj, predlogov in pozivov in velika večina jih je bila upoštevanih. Dodatnih 886 predlogov je bilo poslanih na ministrstva, saj želi Varuh probleme najprej reševati s tistimi, na katere se ti nanašajo, šele nato pa o podrobnostih seznanjati javnost.

Varuh je poudaril, da se je celotna država v 2020 srečevala z ukrepi, ki so bili sprejeti za zaščito življenj in zdravja, ki pa so močno posegli v človekove pravice in svoboščine ter jih omejili. Varuh je opozarjal, da večina človekovih pravic ni absolutnih in jih je mogoče omejevati, vendar le, če je postopek, po katerem so te pravice omejene, zakonit in če so omejitve vsebinsko sorazmerne, nediskriminatorne, nujne, časovno omejene ter utemeljene na strokovnih dejstvih. Varuh je izpostavil, da se je v teh okoliščinah izkazalo, kako pomembne so za delovanje demokratične države in družbe v sistemu zavor in ravnovesij neodvisne državne institucije (Varuh, Zagovornik načela enakosti, Informacijski pooblaščenec), ki delujejo izven tradicionalnih vej oblasti. V tem smislu je zato izrednega pomena tudi odločba Ustavnega sodišča z dne 10. decembra 2020 o zagotavljanju finančne avtonomije Državnega sveta, Ustavnega sodišča, Varuha in Računskega sodišča, v zvezi z nekaterimi določbami Zakona o javnih financah, o čemer je Ustavno sodišče razsojalo prav na zahtevo Državnega sveta. Varuh je odgovorne pozval, da naj v roku enega leta sprejmejo ustrezne zakonske rešitve za implementacijo omenjene odločitve Ustavnega sodišča. Varuh pri tem izraža veliko zaskrbljenost nad dejstvom, da se je število neizvršenih sodb Ustavnega sodišča povečalo, konec 2020 je bilo tako neuresničenih že 18 t. i. ugotovitvenih sodb. Spoštovanje sodb Ustavnega sodišča in Evropskega sodišča človekovih pravic je namreč pomemben pokazatelj stanja pravne države.

Varuh v poročilu izpostavlja 156 preteklih priporočil, ki so še neuresničena ali uresničena le delno. Eno izmed v celoti neuresničenih priporočil Vladi je, da naj prouči možnosti za obravnavo in preprečevanje vseh oblik šikaniranja in trpinčenja na delovnem mestu in da naj pooblasti poseben organ, ki se bo ukvarjal s to problematiko.

V 2020 je Varuh podal 128 novih priporočil, za katera pričakuje, da bodo uresničena. Priporočila pravno res niso zavezujoča, vendar pa je njihova uresničitve kazalnik tega, v kolikšni meri se družba zavzema za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Varuh prav tako poroča, da je v 2020, po 3 letih prizadevanj, prejel akreditacijo kot nacionalna institucija za človekove pravice in pridobil Status A po Pariških načelih.

Varuh v poročilu izpostavlja tudi področje lokalne samouprave, v okviru katerega je proučil vprašanje, ali je v Sloveniji zagotovljeno učinkovito sodno varstvo pravice do sodelovanja v postopkih priprav občinskih predpisov, in posledice te neurejenosti. Varuh od Ministrstva za javno upravo in Državnega zbora pričakuje, da se področje čim hitreje ustrezno zakonsko uredi.

Varuh poroča, da je bilo po večletnih prizadevanjih končno uresničeno priporočilo o sodelovanju pri upravljanju javnih zadev, saj je bila v 2021 sprejeta novela Zakona o volitvah v državni zbor, ki je spremenila možnosti glasovanja po pošti za tiste, ki se znajdejo v priporu, bolnišnici ali socialnovarstveni ustanovi še pred dnem glasovanja na volitvah.

Na področju okolja in prostora je Varuh obravnaval pobude, ki se nanašajo na uporabo zvočnih naprav, ki na prireditvah povzročajo hrup. Varuh je zato MOP priporočil, da načrtovane aktivnosti za revizijo Operativnega programa varstva pred hrupom kar se da pospeši in opravi temeljito

analizo vzrokov za doseganje zaostanke. Varuh se je ukvarjal tudi s problematiko onesnaženja Blejskega jezera, ker so bili pretekli ukrepi za sanacijo slabo izvedeni, in ugotavljal, da sta se MOP in Občina Bled tokrat na problem ustrezno odzvala, vendar pa bodo učinki ukrepov vidni šele dolgoročno. Pri reševanju okoljskih problemih je po mnenju Varuha bistven medresorski in celovit pristop.

Varuh v poročilu opozarja, da je bilo tudi v 2020 veliko pozornosti namenjene ranljivim skupinam – otrokom, invalidom, starejšim, ženskam, narodnim in etičnim skupnostim, zaposlenim, brezposelnim in tujcem. Epidemija je vplivala tudi na področje delovnih razmerij, saj je marca 2020 začel veljati Zakon o interventnih ukrepih na področju plač in prispevkov, ki je uredil delno nadomestilo plače zaposlenim, ki niso delali zaradi ukrepov, povezanih z zaježitvijo epidemije. Zaradi številnih hitrih sprememb zakonodaje so se zaposleni in delodajalci množično obračali na Varuha s številnimi vprašanji glede zaščite pred okužbami na delovnem mestu in ukrepi delodajalca, čakanja na delo, odmere letnega dopusta ...

Na področju varstva pravic invalidov je Varuh pozdravil zakonodajne spremembe, ki jih je pripravilo Ministrstvo za javno upravo glede pravice do dodatnih dni dopusta za starše otrok s posebnimi potrebami. Pri tem je bilo upoštevano priporočilo Varuha, da naj se za dokazovanje upravičenosti te pravice upoštevajo odločbe centrov za socialno delo. Spremenjen je bil tudi Zakon o delavcih v državnih organih, ki določa, da se delavcu, ki varuje otroka s posebnimi potrebami, poveča skupno število dopusta za 5 dni. Varuh izpostavlja, da je bilo upoštevano tudi njegovo priporočilo, da se krizni dodatek dodeli tudi prejemnikom invalidskega nadomestila po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov in družinskim pomočnikom. Varuh je ukrepal tudi v primeru sklepanja pogodb o izvajanju osebne asistencije s strani MDDSZ in bil pri tem uspešen.

Varuh izpostavlja, da je po dolgoletnih prizadevanjih za odpravo krivic posameznikom, ki jim Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije na podlagi določb ZPIZ-2, od 1. 1. 2013 ni mogel več priznati pravice do invalidnine, če telesne okvare niso utrpeli zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, ampak zaradi bolezni, bila sprejeta novela Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki jo je v zakonodajno proceduro vložil Državni svet. Sprejeta novela ZPIZ-2J (Uradni list RS, št. 121/2021) omogoča pravico do invalidnine vsem osebam s telesnimi okvarami, ne glede na to, ali so slednje utrpeli v povezavi z delovnim mestom ali ne. Za navedena prizadevanja se je Varuh Državnemu svetu posebej zahvalil.

Varuh prav tako poroča o odpravi krivic slepim otrokom, saj se jim je na podlagi sprejema dveh zakonov - Zakona o izplačilu neizplačanega dodatka za pomoč in postrežbo (ZINDPP) v 2020 in predhodno sprejetega Zakona o izplačilu neizplačanega dodatka za nego otroka (ZINDNO) v 2019 – omogočilo, da lahko za obdobje od 1. 1. 2003 do 31. 12. 2016 za nazaj uveljavljajo tudi pravico do dodatka za pomoč in postrežbo, če so bile zdravstveno zavarovane po zavarovancu Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, oziroma pravico do dodatka za nego otroka po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Do 2019 so namreč pristojni državni organi zakonske določbe razlagali tako, da so bili slepi otroci oz. njihove družine upravičeni bodisi do ene ali druge navedene pravice. Tudi pristojna Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je v okviru zakonodajnega postopka navedenima zakonoma izrekla podporo.

V zvezi z institucionalnim varstvom Varuh opozarja, da je bilo v 2020 največ pobud povezanih z onemogočanjem stikov s svojci, pri čemer Varuh opaža preizkušeno stopnjo zavedanja o vseh

negativnih posledicah takšne osamitve ljudi. Po mnenju Varuha sprejeti ukrepi na tem področju glede na dano situacijo namreč niso bili sorazmerni. Zaznane so bile mnoge težave zaradi neustreznih kadrovskih normativov, na katere je Varuh v prejšnjih letih in poročilih stalno opozarjal. Varuh ponovno opozarja na nedostopnost storitev za starejše in druge ranljive družbene skupine, ki potrebujejo pomoč, in na neenako obravnavo posameznikov v različnih institucijah. Po njegovi oceni prav tako primanjkuje ustreznih služb, ki bi nudile podporo ljudem, ki želijo prebivati v domačem okolju, vendar brez podporne oskrbe in pomoči tega ne zmorejo.

Varuh zagovarja tudi spoštovanje pravic kulturnikov in je tako Ministrstvu za kulturo in drugim ministrstvom priporočil, da nevladnim organizacijam, ki delujejo na Metelkovi 6, in ostalim nevladnim organizacijam pomagajo pri uresničevanju njihovega poslanstva in odpravijo nepotrebne, nezakonite ali arbitrarne omejitve prostora civilne družbe, še posebej tiste, ki se nanašajo na svobodo zbiranja, združevanja in izražanja.

Varuh je v 2020 precejšnjo pozornost namenil šolstvu, glede na to, da je večino leta izobraževanje potekalo na daljavo. Varuh je opozarjal, da vsi otroci v domačem okolju nimajo enakih možnosti za učenje. Opozoril je tudi na nujnost zaščite otrok, ki jim družina ne predstavlja varnega okolja in so bili v času epidemije še posebej ogroženi, kar so potrdile tudi izkušnje s področja zagovorništva otrok. Varuh opozarja tudi na neustreznost odločitve o omejevanju stikov otrok in ločenih staršev v času, ko je bilo gibanje omejeno le na eno občino.

Varuh izpostavlja tudi zakonodajne predloge s področja zdravstva, na katere se je v 2020 odzval in podal pripombe - na novelo Zakona o nalezljivih boleznih in na Predlog zakona o dolgotrajni oskrbi.

Varuh se je v 2020 veliko ukvarjal tudi s svobodo izražanja in pri tem obsodil napade na predstavnike zdravstvene stroke v času epidemije. Tudi Center za človekove pravice, ki deluje v okviru Varuha, se je veliko ukvarjal s sovražnim govorom in pripravil obsežno analizo tožilske prakse pregona kaznivega dejanja javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti.

Na področju policijskih postopkov je Varuh med drugim obravnaval tudi vprašanje upravičenosti uporabe policijskega pooblastila ugotavljanja identitete oseb. Varuh poudarja, da je identifikacijski postopek na podlagi Zakona o nalogah in pooblastilih policije upravičen zgolj v primeru, ko predhodno obstaja vsaj sum, da bo določena oseba izvršila, izvršuje ali je izvršila kaznivo dejanje ali prekršek. Glede svobode zbiranja in združevanja Varuh poudarja, da gre za relativno pravico, ki jo je dopustno tudi omejiti, vendar le, če je v demokratični družbi to nujno zaradi državne ali javne varnosti zaradi točno določenih razlogov.

Del poročila Varuha vsebuje tudi Poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2020 (v nadaljevanju: DPM). V okviru DPM se izvajajo obiski krajev v Sloveniji, kjer so ali bi lahko bili nameščeni posamezniki, ki jim je z aktom oblastnega organa odvzeta prostost. Zaradi epidemije je bilo v 2020 teh obiskov manj, so pa sodelavci DPM budno spremljali vse sprejete ukrepe za preprečevanje širjenja epidemije v teh ustanovah, saj so osebe, nastanjene v teh ustanovah, še bolj ranljive in nemočne.

V 2020 so bili med kraje odvzema prostosti na novo uvrščeni krizni centri za mlade. DPM je v 2020 obiskal 51 krajev odvzema prostosti in opravil dve spremljanji vračanja tujcev. DPM je podal 329 priporočil in odzivi institucij so na splošno dobri, je pa po mnenju Varuha nedopustno, da 15 varuhovih priporočil še ni bilo upoštevanih in da na 2 priporočili sploh ni bilo odziva. Varuh pričakuje, da institucije upoštevajo vsa priporočila in da se nanje odzivajo hitreje.

Varuh pojasnjuje, da je poročilo Varuha v 2020 še obsežnejše kot prejšnja leta, na kar je vplivala epidemija. Poročilo je pripravljeno v tiskani obliki, razširjena verzija s podrobnejšo argumentacijo in primeri pa je predstavljena na spletni strani. Tako kot že v preteklem letu, je Varuh tudi tokrat pripravil povzetek svojega dela in pregled vseh priporočil v posebni publikaciji.

Varuh poudarja, da morajo biti prizadevanja za čim višji standard spoštovanja človekovih pravic v naši državi ne le skrb Varuha, ampak naša skupna naloga in odgovornost.

* * *

Ministrstvo za pravosodje (v nadaljevanju: MP) je komisiji seznanilo, da je tudi tokrat koordiniralo pripravo skupnega odzivnega poročila Vlade na Varuhova priporočila. Vsa ministrstva in drugi organi so priporočila podrobno preučili in MP podali oceno njihovega uresničevanja, pojasnili svoje aktivnosti in podali mnenje o vsakem posameznem priporočilu. Za 2020 je bilo tako na Vlado naslovljenih 116 priporočil, od tega je 22 že realiziranih, 31 jih je delno realiziranih, 23 pa jih še ni realiziranih. 29 od podanih priporočil predstavlja stalno nalogo Vlade, pri 11 priporočilih pa je bila njihova realizacija zavrnjena. Razlogi za to so podrobneje predstavljeni v odzivnem poročilu. MP priznava, da je v poročilu Varuha veliko ponovljenih priporočil iz prejšnjih let, od tega se jih na Vlado nanaša 138, v 26 primerih pa je prišlo do izboljšanja zaznanega stanja. Statistika torej kaže na določene pozitivne premike glede uresničevanja priporočil, vsi pa se zavedajo, da bo treba vložiti še veliko dela, da zaostalih in neuresničenih priporočil ne bo več.

Komisiji sta bili seznanjeni s pojasnili MDDSZ, na katerega se zaradi vsebine njegovega dela vsako leto nanaša največje število priporočil Varuha. MDDSZ se Varuhu zahvaljuje za vsa priporočila, ki se jih aktivno trudi uresničiti, pri čemer pa velikokrat zaradi objektivnih ovir slednje ni izvedljivo v kratkem času.

MDDSZ pojasnjuje, da na področju invalidskega varstva sledi modelu oblikovanja politik, ki ga kot primernega izpostavlja tudi Varuh v svojem poročilu, in sicer, da se pri oblikovanju politik in ukrepov izhaja iz potreb invalidov in ne iz njihovega statusa. Slednje je bilo upoštevano tudi pri pripravi novele Zakona o osebni asistenci (ZOA-B, EPA 2017-VIII), ki je trenutno v obravnavi v Državnem zboru, do nje pa se je opredelil tudi že Državni svet na 43. seji 15. 9. 2021 in predlagal določene spremembe in dopolnitve predloženega zakonskega besedila.

MDDSZ opozarja tudi na to, da je bil čas epidemije COVID-19 v 2020 velika preizkušnja za sistem socialnega varstva, saj so se med drugim pokazale vse posledice neizvajanja določenih aktivnosti v preteklih 10 do 15-ih letih. MDDSZ kot utemeljena izpostavlja opozorila Varuha glede neustreznih normativov in plač v domovih za starejše, centrih za socialno delo, varstveno delovnih centrih ter centrih za usposabljanje, delo in varstvo. MDDSZ pri tem pojasnjuje, da v sodelovanju z Ministrstvom za zdravje že potekajo pogajanja za dvig plač v plačnih skupinah E in F, pa tudi za spremembo kolektivnih pogodb, saj so institucije, ki delujejo v okviru socialnega varstva, kadrovske podhranjene, plače v posameznih plačnih skupinah pa so (pre)nizke. Ministrstvo za

zdravje v zvezi z navedenim dodatno pojasnjuje, da je bil s Splošnim dogovorom v zdravstvu že določen kadrovski normativ nege III za področje socialnega varstva.

MDDSZ na področju socialnega varstva poroča tudi o izvajanju aktivnosti na področju deinstitucionalizacije, h kateri prav tako poziva Varuh. Pri tem MDDSZ poudarja, da ključno težavo pri implementaciji navedenega načina skrbi za uporabnike v okviru socialnega varstva ne predstavljajo zgolj fizični premiki uporabnikov v druge načine nastanitvev, ampak predvsem sprememba v načinu razmišljanja in delovanja izvajalcev storitev oskrbe, saj so posamezni načini skrbi za posameznika v veljavi že dlje časa, zaradi česar se spremembe uvaja s počasnejšim tempom kot bi bilo željeno. Kot pomembne korake na poti do deinstitucionalizacije MDDSZ izpostavlja pilotna projekta v zavodih CUDV Črna na Koroškem in Dom na Krasu v Dutovljah.

MDDSZ v zvezi s priporočilom Varuha v okviru izvajanja nalog DPM, ki se nanaša na otroke in mladostnike, ki potrebujejo varovano okolje po sklepu sodišča, pojasnjuje, da bo že v letošnjem letu vzpostavljen poseben oddelek v Zavodu za usposabljanje, delo in varstvo Dornava. V načrtu sta tudi podobni investiciji v dveh drugih zavodih, s čimer bo preprečeno, da bi otroke in mladostnike, ki potrebujejo varovano okolje po sklepu sodišča, nameščali v posebne varstvene zavode med odrasle.

Komisiji sta bili seznanjeni tudi s pojasnili Ministrstva za zdravje (v nadaljevanju: MZ) glede posameznih varuhovih priporočil. V zvezi s priporočilom, da naj Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije sprejmeta ukrepe in uskladiata oz. racionalizirata vodenje postopkov na način, da bo zagotovljeno odločanje v predpisanem roku ter zavarovane osebe pri tem ne bodo utrpeli škode, Ministrstvo za zdravje pojasnjuje, da sta omenjena zavoda 1. 7. 2021 že uspela podpisati protokol medsebojnega sodelovanja, kar bo v pomembni meri prispevalo k skrajšanju postopkov v okviru omenjenih dveh institucij.

MZ poroča tudi o izvedenih aktivnostih na področju zdravstvenega varstva, pri čemer izpostavlja ukrepe v zvezi z zagotavljanjem zadostnega števila zdravnikov družinske medicine. Z Zakonom o nujnih ukrepih na področju zdravstva (Uradni list RS, št. 112/21), katerega veljavnost se nanaša na leti 2021 in 2022, se je zagotovilo dodatna sredstva v višini 20 % urne postavke na osnovno plačo specializanta, s ciljem, da se zviša število diplomantov obeh medicinskih fakultet, ki se bodo odločili za specializacijo iz družinske medicine. V letu 2021 sta bila objavljena tudi dva razpisa specializacij iz družinske medicine - 21. 4. 2021 za 55 specializacij iz družinske medicine, 10. 9. 2021 pa še za 75 dodatnih specializacij iz družinske medicine. MZ ocenjuje, da se bo z navedenima ukrepoma problematiko družinske medicine na vsaj deloma omililo.

V zvezi z zagotavljanjem namestitvenih kapacitet za osebe, ki zaključujejo bolniško zdravljenje in jim njihovo stanje še ne omogoča samostojnega življenja, pa je MZ problematiko aktivno rešilo v dveh zakonih - v 54. členu Zakona o dodatnih ukrepih za omilitev posledic COVID-19 (Uradni list RS, št. 15/21 in 112/21 – ZNUPZ) in v Zakonu o nujnih ukrepih na področju zdravstva. Na navedenih podlagah so bile za paciente, ki so preboleli COVID-19, zagotovljene dodatne kapacitete, t. i. objekti za podaljšano obravnavo (20+20 postelj), z namenom zagotavljanja zdravstvene nege, fizioterapije in delovne terapije po preboleli okužbi s COVID-19. V Predlogu zakona o dolgotrajni oskrbi, ki je trenutno v obravnavi v Državnem zboru, pa je predvidena tudi nova organizacijska oblika, in sicer negovalni dom, za katerega so na voljo sredstva v višini 20 milijonov evrov, njegova kapaciteta pa bo 200 postelj. Idejni načrt projekta je že izdelan, išče se

lokacijo za umestitev objekta v prostor. Na področju povečanja kapacitet za negovalne bolnišnice za nameščanje pacientov po zaključku akutne obravnave pa so zagotovljena sredstva v sklopu projekta REACT-EU, in sicer bodo v okviru štirih bolnišnic (Novo mesto, Murska Sobota in v okviru obeh univerzitetnih kliničnih centrov) zagotovljene dodatne investicije v skupni vrednosti 27,3 milijonov evrov. V navedenih prostorih se bo lahko nameščalo paciente po zaključku akutne obravnave.

MZ je na področju cenovne razčlenitve zdravstvenih storitev pristopilo k spremljanju uspešnosti in učinkovitosti modelov plačevanja na področju zobozdravstvene dejavnosti in dermatologije ter zagotovilo razvoj novih modelov plačevanja (npr. na področju družinske medicine z zagotovitvijo opredeljenih storitev dela na daljavo in z opredelitvijo dodatnih pogojev). Pripravilo je tudi dodatne sezname storitev na nekaterih specialističnih področjih, kot sta revmatologija in otorinolaringologija.

V zvezi s problematiko čakalnih dob je bilo izvedeno prečiščenje čakalnih seznamov v začetku 2021, MZ pa je uvedlo tudi dodatne ukrepe za večjo dostopnost do primarnega zdravstva. Nacionalni razpis, ki zagotavlja zmanjšanje števila nedopustno čakajočih, je bil že izveden. Obsega 32 vrst zdravstvenih storitev, na katere čaka več kot 20.000 čakajočih. Program za skrajševanje čakalnih dob se začne izvajati 1. 10. 2021 in se bo nadaljeval tudi prihodnje leto.

MZ izpostavlja tudi področje nalezljivih bolezni v zvezi s katerimi napoveduje vložitev nove novele Zakona o nalezljivih boleznih (ZNB-1) v zakonodajni postopek, saj zadnje različice novele, ki je bila pripravljena na podlagi odločbi Ustavnega sodišča z dne 13. 5. 2021, Državni zbor na podlagi vloženega veta Državnega sveta ni ponovno potrdil. Nova različica predloga zakona je bila že predložena v koalicijsko usklajevanje, kmalu pa se predvideva tudi njeno vložitev v zakonodajni postopek.

Komisiji sta bili seznanjeni tudi z odzivom MNZ, ki poudarja, da se tudi nanje vsako leto nanašajo številna Varuhova priporočila, kar je glede na vsebino in pristojnosti dela Policije razumljivo. Med drugim Policija pokriva tudi občutljivo področje tujcev oziroma migracij. MNZ vsa Varuhova priporočila z vso resnostjo prouči in se nanje odzove. MNZ ima z Varuhom tudi na operativni ravni vzpostavljen sistem sodelovanja pri določenih normativnih spremembah in zato sodelovanje poteka zelo korektno in sledi cilju še boljšega varovanja človekovih pravic. Policija kot eden večjih sistemov v državi skuša vse napake, na katere jo Varuh opozori v svojih priporočilih, odpravljati sproti, pri čemer je na področju DPM nekoliko omejena s finančnimi sredstvi. Zato se nekatera priporočila, ki se nanašajo na večje investicije (npr. prenova prostorov na policijskih postajah, drugi gradbeni posegi, nabava različne opreme ...), lahko izvede šele v daljšem časovnem obdobju.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ) v svojem odzivu na varuhovo poročilo poudarja, da je 2020 zaradi epidemije terjalo sprejem številnih ukrepov za zaščito zdravja in je tudi šolstvu prineslo mnoge izzive. Na MIZŠ Varuhova priporočila razumejo kot praktični pripomoček, ki lahko še izboljša delovanje izobraževalnega sistema. Načelo enakih možnosti za učenje in varno ter spodbudno učno okolje je bilo v času epidemije močno pod vprašajem in MIZŠ se je na izzive odzival po najboljših močeh in predlagal mnoge ukrepe za izboljšanje situacije. MIZŠ glede na Varuhova priporočila izpostavlja uresničitev enega od priporočil - ureditev statusa romskih pomočnikov, na kar je Varuh opozarjal dolga leta. Z novim šolskim letom je delovno mesto romskega pomočnika v vrtcih in osnovnih šolah sistematizirano,

tako da lahko sedaj zaposlujejo navedeni kadrovski profil. Status romskih pomočnikov, ki pri izboljšanju položaja romske skupnosti predstavljajo močen vezni člen, tako končno prehaja z ravni projektnega dela v sistemsko rešitev.

* * *

Komisiji Varuhu izrekata pohvale za dobro strukturirano poročilo, ki je sicer zaradi številnih priporočil ponovno precej obsežno. Poročilo je kot vedno zelo dober pregled stanja v naši družbi, tokrat pa še posebej jasno kaže, kako je epidemija Covid-19 vplivala na vsa področja življenja in žal pustila mnoge negativne posledice za posameznike in družbo.

Komisiji v zvezi s poročilom Varuha izpostavljata področje invalidskega varstva, kateremu je v zadnjih dveh letih Varuh posvetil občutno več pozornosti kot v preteklih mandatih, kar je pohvalno. Napredek na nekaterih področjih je opazen, vendar pa je za posameznika, ki občuti določeno kršitev njegovih pravic, ključnega pomena, da se mu jih čim prej prizna oziroma najde konkretno rešitev. Posledično komisiji pozivata vse državne organe, da se aktivno vključijo v razrešitev problematik, na katere opozarja Varuh v zvezi s kršitvami človekovih pravic invalidov, saj se bo s tem lahko v pomembni meri izboljšalo kakovost njihovega življenja.

Komisiji ugotavljata, da Varuh v svojem poročilu ponovno poziva MDDSZ na nujnost izvajanja deinstitucionalizacije in ne zgolj decentralizacije obstoječih institucij, saj neizvajanje deinstitucionalizacije pomeni tudi kršitev Konvencije ZN o pravicah invalidov. Glede pravic invalidov Varuh v poročilu za 2020 daje kar 29 novih priporočil, med drugim priporoča, da naj pristojne institucije čim prej sprejmejo ustrezne pravne podlage, ki bodo zagotovile, da se v Sloveniji vzpostavi neodvisno telo za izvajanje omenjene Konvencije in predlaga, da se za to nalogo imenuje Varuha.

Komisiji podpirata prizadevanja Varuha za spoštovanje določb Konvencije ZN o pravicah invalidov, ki jo je Državni zbor ratificiral že leta 2008, na njeni podlagi pa je bil sprejet Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17), v katerem je v 28. členu predvidel ustanovitev Sveta za invalide Republike Slovenije kot neodvisnega tripartitnega organa, katerega naloga bo, med drugim, tudi spodbujanje in spremljanje izvajanja Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 10/08).

V zvezi z navedbami Varuha, da je pripravljen prevzeti nalogo spremljanja izvajanja Konvencije o pravicah invalidov, bi po oceni komisij slednje lahko organ Varuha, katerega naloge zaščite človekovih pravic so že tako izrazito zahtevne, po nepotrebem še dodatno obremenilo. Komisiji namreč ugotavljata, da je trenutno obstoječi Svet za invalide zadnja dva mandata svoje pristojnosti v zvezi z uresničevanjem določil Konvencije ZN o pravicah invalidov opravljal učinkovito, njegovo dodano vrednost pa predstavlja tudi neposreden stik z več kot 100.000 invalidi, saj so v omenjenem svetu zastopani njihovih predstavniki – invalidske organizacije, prav tako pa tudi institucije, ki se pri svojem strokovnem delu srečujejo neposredno z invalidi, ter predstavniki ministrstev, katerih zakonodaja je povezana z invalidskim in socialnim varstvom. Že večkrat je bilo namreč opozorjeno, da je najboljšo, da so tisti, za katere se išče posamezne rešitve oziroma oblikuje določene ukrepe, aktivno vključeni v navedene aktivnosti. Ohranitev pristojnosti v zvezi z izvrševanjem Konvencije ZN o pravicah invalidov v okviru Sveta za invalide RS je po oceni komisij smiselno tudi z vidika različne teže, ki jo posamezni varuhi človekovih pravic v okviru

njihovega mandata namenjajo posameznemu področju delovanja Varuha, zato ni zagotovila, da bi se lahko tudi v prihodnje pričakovalo enako stopnjo aktivnosti Varuha in razumevanja posebnih potreb invalidov kot v aktualnem mandatu Varuha.

Komisiji opozarjata tudi na sistemsko anomalijo, ki je bila zaznana v praksi lokalnih skupnosti. Nekateri med njimi namreč so-financiranje posebnih socialnih programov pogojujejo s sedežem posamezne invalidske ali humanitarne organizacije v posamezni občini. Glede na to, da je v Sloveniji trenutno 212 občin, bi bilo neracionalno, če bi imela vsaka od invalidskih ali humanitarnih organizacij fizični sedež v vsaki od navedenih občin. Osebe z različnimi vrstami invalidnosti, ki potrebujejo temu primerno prilagojene programe, ki se jih lahko izvede le na podlagi zadostnih sredstev, lahko zaradi neurejenega sistema so-financiranja ostanejo brez nujno potrebnih storitev oziroma pomoči. Posledično komisiji pozivata Varuha, da v 2021 aktivno pristopi k razrešitvi navedene problematike in jo izpostavi v poročilu za leto 2021.

Komisiji izpostavljata tudi aktualno problematiko zaščite javnega zdravja v povezavi s pravico do življenja oziroma pravico da zdravega življenja. Pri tem se izpostavlja vprašanje upravičene prevlade pravice do življenja nad ostalimi človekovimi pravicami (med drugim tudi do varstva osebnih podatkov) npr. pri ocenjevanju ustreznosti posameznih ukrepov, povezanih z omejevanjem širjenja virusa COVID-19 (npr. v zvezi s cepljenjem proti COVID-19). Komisiji prav tako ocenjujeta, da bi bilo smiselno intenziteto aktivnosti Varuha v zvezi z zaščito posameznih človekovih pravic prilagoditi teži kršitve posamezne človekove pravice. V zvezi z aktualnimi dogodki in primeri nespoštovanja dognanj znanosti (zlasti medicinske vede v povezavi s cepljenjem proti COVID-19) pa izpostavljata nujnost zaščite pravice do strokovno utemeljenega znanja in strokovno utemeljenih in preverjenih informacij.

Komisiji opozarjata tudi na problem nasilja v družini, saj se je stopnja nasilja v času epidemije v družinah povečala, po drugi strani pa se je zaradi obremenjenosti zdravstvenega in izobraževalnega sistema dostopnost terapevtske pomoči za žrtev zmanjšala. Komisiji izpostavljata še vedno nerešen problem pomanjkanja kliničnih psihologov, kar ne otežuje le sistema pomoči za izboljšanje duševnega zdravja prebivalstva, ampak vpliva tudi na dolgotrajnost sodnih postopkov, v katerih je treba zagotoviti izvedeniško mnenje kliničnih psihologov. Problem nujno zahteva večji angažma vseh institucij ter usklajeno medresorsko sodelovanje, v nasprotnem primeru problema ne bo mogoče rešiti.

V zvezi s problematiko družinskega nasilja komisiji pozdravljata priporočilo Varuha številka 5, ki poziva Vlado k rednemu izvajanju raziskav o pojavnosti nasilja nad ženskami in v družini. Navedene raziskave so nujne za boljše poznavanje problematike. Komisiji pa dodajata, da so v naslednji fazi nujni usklajeni ukrepi, ki bodo reševali težave, pri čemer opozarjata na Zakon o preprečevanju nasilja v družini, ki opredeljuje tudi sprejem Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini, ki določa nosilce posameznih programov in ukrepov na tem področju. Nazadnje je bila tovrstna resolucija sprejeta za obdobje 2009–2014, zato bi bilo po mnenju komisij nujno čim prej pripraviti novo, ki bo zagotovila celovitejše ukrepanje na tem področju.

Komisiji ugotavljata, da problematika lastništva vseh kategoriziranih cest, ki potekajo po zasebnih zemljiščih še vedno ni rešena, na kar je Državni svet v zadnjih letih že večkrat opozoril. Ta nerešen problem predstavlja veliko težavo tako za posameznike, kot tudi za lokalna okolja. Pomeni kršitev človekovih pravic posameznikov, saj njihova zasebna lastnina ni pravno

zavarovana, hkrati pa povzroča množico zelo konkretnih težav na mikroravni, ki segajo od prepovedi uporabe kategoriziranih javnih cest, težav pri umeščanju infrastrukture v prostor, težav s pridobivanjem služnosti, omejevanje uporabe cest, omejevanje razvoja občin in drugo.

Komisiji poudarjata, da je razrešitev te, že več kot desetletje trajajoče problematike, nujna, da pa terja večji angažma države oziroma več njenih ministrskih resorjev (Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za finance, Ministrstva za pravosodje in Ministrstva za javno upravo) ter tudi velik obseg finančnih sredstev, kar je verjetno ključna ovira na poti do rešitve problema. Lokalne skupnosti tega problema, zaradi finančnih in kadrovskih omejitev, ne morejo rešiti, saj npr. občina Slovenska Bistrica ocenjuje, da bi za pokritje vseh stroškov povezanih z omenjeno problematiko potrebovala sredstva v višini svojega letnega proračuna (približno 25 milijonov evrov). Komisiji se zavedata, da se z ohranjanjem statusa quo v zvezi s kategoriziranih cest, ki so v zasebni lasti, krši pravice državljanov, s tem ko se posega v njihovo lastnino, a občine so postavljene v brezizhoden položaj, saj jim omejena finančna sredstva ne omogočajo, da bi nastalo situacijo reševale same.

Varuh v zvezi z navedeno problematiko pojasnjuje, da se slednja pojavlja v njegovih poročilih že od 2015. Tudi v tokratnem poročilu Varuh s priporočilom št. 120 priporoča Vladi, da naj pripravi, sprejme in zagotovi izvedbo konkretnih ukrepov za ureditev lastništva vseh kategoriziranih cest, ki potekajo po zasebnih zemljiščih. Varuh sicer navaja, da se v zvezi s to problematiko v Vladnem odzivnem poročilu nakazuje nekaj spodbudnih premikov - vzpostavljen je bil mehanizem spremljanja stanja urejanja kategoriziranih državnih in občinskih cest, ki potekajo po zasebnih zemljiščih, vendar se Varuh zaveda, da to še vedno ne pomeni celostne rešitve, kakšno pričakujejo oziroma za katero prosijo lokalne skupnosti. Varuh bo zato na neurejenost lastništva kategoriziranih cest, ki potekajo po zasebnih zemljiščih, opozarjal še naprej.

* * *

Za poročevalca na seji Komisije Državnega zbora za peticije, človekove pravice in enake možnosti in na seji Državnega sveta je bil določen državni svetnik Danijel Kastelic.

Sekretarka
Komisije za državno ureditev
mag. Mateja Poljanšek, l.r.

Predsednik
Komisije za državno ureditev
Rajko Fajt, l.r.

Sekretarka
Komisije za socialno varstvo, delo,
zdravstvo in invalide
mag. Nuša Zupanec, l. r.

Predsednik
Komisije za socialno varstvo,
delo, zdravstvo in invalide
mag. Peter Požun, l. r.